

Predicció del risc de violència en contextos institucionals

Els sistemes de control monitorat aplicat a penats adults

BUTLLETÍ DE DIFUSIÓ DE RECERQUES

INVESTIBREU

Presentació

Les investigacions que presentem a continuació han rebut el suport econòmic del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE) a través de la convocatòria pública anual d'Ajuts a la recerca.

En la primera de les recerques s'explora la capacitat predictiva del HCR-20, un instrument de judici clínic estructurat per a la valoració del risc de cometre un acte de violència general. Junta-ment amb el PCL:SV, l'HCR-20 és utilitzat amb èxit a alguns països del nord d'Europa i d'Amèrica per valorar i gestionar el risc potencial que poden presentar els usuaris adults en certs contextos institucionals.

La segona investigació presenta els resultats de l'aplicació dels sistemes electrònics monitorats en la població penada de Catalunya, avaluant com s'ha aplicat, a qui, sota quines condicions i amb quins resultats en el període temporal de 3 anys que va de l'1 de gener de 2004 fins al 31 de desembre de 2006.

Els resultats d'ambdues recerques permeten mantenir línies d'investigació i acció que ajudin als professionals de l'execució penal en el desenvolupament de la seva tasca i a complir amb major eficàcia l'encàrrec institucional que el Departament de Justícia té encomanat en aquest àmbit.

Presentación

Las investigaciones que presentamos a continuación han recibido el soporte económico del Centro de Estudios Jurídicos y Formación Especializada (CEJFE) a través de la convocatoria pública anual de Ayudas a la Investigación.

En la primera de las investigaciones se presenta un estudio que explora la capacidad predictiva del HCR-20, un instrumento de valoración clínica estructurado para la valoración del riesgo de cometer un acto de violencia general. Conjuntamente con el PCL:SV, el HCR-20 es utilizado con éxito en algunos países del norte de Europa y de América para valorar y gestionar el riesgo potencial que pueden presentar los usuarios adultos de ciertos contextos institucionales.

La segunda investigación presenta los resultados de la aplicación de los sistemas electrónicos monitorados en la población penada de Catalunya, evaluando como se ha aplicado, a quien, bajo que condiciones y con que resultados, durante el período temporal de 3 años que va del 1 de enero de 2004 a 31 de diciembre de 2006.

Los resultados de ambas investigaciones permiten mantener líneas de investigación abiertas para introducir mejoras de trabajo que ayuden a los profesionales de la ejecución penal en el desarrollo de su tarea y a cumplir con mayor eficacia el encargo institucional que el Departamento de Justicia tiene encomendado en este ámbito.

Eficàcia predictiva de l'HCR-20 i del PCL:SV en contextos institucionals

Autors: Karin Arbach Lucioni;
Antonio Andres Pueyo

Introducció

En el transcurs de les últimes tres dècades, els psicòlegs i altres professionals i tècnics que treballen en institucions jurídiques, penitenciàries o psiquiàtriques, s'han vist progressivament enfrontats amb la tasca de predir la probabilitat de conducta violenta entre les persones ateses en aquests centres i de prendre decisions en funció de les seves estimacions del risc. La rellevància d'aquesta tasca esdevé de les seves conseqüències tant a nivell de la seguretat pública, com de la gestió de cada cas en particular. Específicament la valoració del risc de violència futura implica identificar les condicions que augmenten o disminueixen la probabilitat d'ocurrència de comportaments violents en el futur, així com classificar les persones en grups d'acord al risc estimat, que pot ser baix, mig o alt (Douglas, Ogloff, Nicholls & Grant, 1999). Tradicionalment aquestes valoracions del risc de violència s'han realitzat mitjançant tècniques basades en el judici clínic i el criteri de perillositat. Recentment s'han desenvolupat nous procediments com són els models actuarials i de judici clínic estructurat que han demostrat una major eficàcia predictiva (Grove, Zald, Lebow, Snitz & Nelson, 2000). D'acord amb Nelson els professionals poden incorporar guies o esquemes d'avaluació del risc en les seves tasques habituals per: a) estructurar les avaluacions, b) basar-les en factors que han demostrat una relació empírica significativa i rellevant amb la violència, i c) informar de les seves decisions amb claredat, transparència i fonamentació contrastable.

El treball que hem realitzat és un estudi sobre l'avaluació clínica estructurada del risc de violència en malalts mentals internats, amb diferents nivells de risc. El seu principal objectiu va ser avaluar, mitjançant un disseny prospectiu, la validesa predictiva en població psiquiàtrica d'un instrument de judici clínic estructurat per a la valoració del risc de violència general, el Historical Clinical and Risk Management Scheme-20 (Webster, Douglas, Eaves & Hart, 1997a), originalment dissenyat per a població psiquiàtrica i penitenciària, i actualment en ús en diversos països del nord d'Europa i d'Amèrica, però encara poc utilitzat a Espanya. L'HCR-20 és una eina formada per vint factors de risc agrupats en tres subescales relatives a tres períodes temporals (passat, present i futur), d'una banda permet obtenir una puntuació numèrica, i d'altre, permet

Eficacia predictiva del HCR-20 i del PCL:SV en contextos institucionales

Autores: Karin Arbach Lucioni;
Antonio Andres Pueyo

Introducción

En el transcurso de las tres últimas décadas, los psicólogos y otros profesionales que trabajan en instituciones jurídicas, penitenciarias o psiquiátricas, se han visto conducidos de manera cada vez más progresiva a la tarea de predecir la probabilidad de conducta violenta entre las personas que atienden en sus centros y tomar decisiones en función de sus estimaciones de riesgo. La relevancia de esta tarea proviene de las consecuencias que conlleva en la seguridad pública como en la gestión de cada caso en particular. Específicamente la valoración del riesgo de violencia futura implica identificar las condiciones que aumentan o disminuyen la probabilidad de ocurrencia de comportamientos violentos en el futuro, así como clasificar a las personas en grupos de acuerdo con el riesgo estimado que puede ser bajo, medio o alto (Douglas, Ogloff, Nicholls & Grant, 1999). Aunque tradicionalmente estas valoraciones del riesgo de la violencia se han realizado mediante técnicas basadas en el juicio clínico y el criterio de peligrosidad, recientemente se han desarrollado nuevos procedimientos como son los modelos actuariales y de juicio clínico estructurado que han demostrado una mayor eficacia predictiva (Grove, Zald, Lebow, Snitz & Nelson, 2000). De acuerdo con este último los profesionales pueden incorporar guías o esquemas de evaluación del riesgo en sus tareas habituales para: a) estructurar las evaluaciones; b) basarlas en factores que han demostrado una relación empírica significativa y relevante con la violencia y c) informar de sus decisiones con claridad, transparencia y fundamentación contrastable.

El trabajo que hemos realizado es un estudio sobre la evaluación clínica estructurada del riesgo de violencia en enfermos mentales internados con diferentes niveles de riesgo. Su principal objetivo fue evaluar, mediante un diseño prospectivo, la validez predictiva en población psiquiátrica de un instrumento de juicio clínico estructurado para la valoración del riesgo de violencia general, el Historical Clinical and Risk Management Scheme-20 (Webster, Douglas, Eaves & Hart, 1997a), originalmente diseñado para población psiquiátrica y penitenciaria y actualmente en uso en diversos países del norte de Europa y de América, pero todavía poco utilizado en España. El HCR-20 es una herramienta formada por veinte factores de riesgo agrupados en tres subescalas relativas a tres periodos temporales (pasado, presente y futuro), que por un

arribar a una valoració global del risc que es recomana utilitzar prioritàriament en la pràctica professional. En la actualitat ha estat oficialment implementat en contextos forenses psiquiàtrics i penitenciaris d'Alemanya, Canadà, Països Baixos, Estats Units i Suècia. L'HCR-20 ha estat adaptat a Espanya pel grup d'Estudis Avançats en Violència de la Universitat de Barcelona (Hilterman & Andrés Pueyo, 2005) i és la versió que es va utilitzar en aquest estudi.

Forma part de l'HCR-20 la puntuació del PCL:SV, un instrument de 12 ítems per al cribatge de psicopatia dissenyat per a poblacions no penitenciàries on la prevalença del trastorn tendirà a ser baixa (Skeem & Mulvey, 2001). També va ser proposat com objectiu de l'estudi explorar la validesa predictiva del PCL:SV en aquesta població i establir una comparació amb l'HCR-20 eliminant aquest ítem de l'escala. En estudis previs ha demostrat ser bon predictor de la violència institucional (Hill, Neumann & Rogers, 2004) i comunitària (Monahan et al., 2001; Skeem & Mulvey, 2001; Belfrage, Fransson & Strand, 2000; Monahan et al., 2000; Douglas, Ogloff, Nicholls & Grant, 1999).

En diverses investigacions de l'última dècada l'HCR-20 i el PCL:SV han mostrat una bona validesa predictiva, en diferents poblacions (per ex. psiquiàtrica forense, psiquiàtrica civil o en delinqüents amb trastorn mental) i diferents contextos (per ex. institucional o comunitari) amb diverses mesures de violència (registres oficials, autoinformes, informants col·laterals). La majoria d'aquests estudis s'han realitzat als Estats Units i Canadà, i en els últims anys també en alguns països europeus, principalment Suècia, Regne Unit, i els Països Baixos.

Metodologia

La mostra va estar conformada per 114 pacients ingressats en les unitats de crònics i subaguts del "Complejo Asistencial de Salud Mental Benito Menni", un hospital psiquiàtric civil de l'àrea metropolitana de Barcelona. L'HCR-20 i el PCL:SV van ser els instruments utilitzats per a la recollida d'informació de les variables predictoras. La variable criteri o resultat va ser registrada prospectivament per part d'un grup entrenat d'infermers i auxiliars d'infermeria amb un protocol observacional de fàcil ús, el Modified Overt Aggression Scale (Kay, Wolkenfeld & Murrill, 1988) que permet el registre del tipus i la gravetat del comportament violent.

Les anàlisis es van dirigir a explorar la validesa tant de les puntuacions quantitatives de l'HCR-

lado permite obtener una puntuación numérica y por otro permite llegar a una valoración global del riesgo, que se recomienda utilizar prioritariamente en la práctica profesional. En la actualidad ha sido oficialmente implementada en contextos forenses psiquiátricos y penitenciarios de Alemania, Canadá, Países Bajos, Estados Unidos y Suecia. El HCR-20 ha sido adaptado al español por el grupo de Estudios Avanzados en Violencia de la Universidad de Barcelona (Hilterman & Andrés Pueyo, 2005) y es la versión que se utilizó en este estudio.

Forma parte del HCR-20 la puntuación del PCL:SV, un instrumento de 12 ítems para el filtro de psicopatía diseñado para poblaciones no penitenciarias en la que la prevalencia del trastorno tenderá a ser baja (Skeem & Mulvey, 2001). También se propuso como objetivo del estudio explorar la validez predictora del PCL:SV para esta población y establecer una comparación con el HCR-20 eliminando este ítem de la escala. En estudios previos ha demostrado ser un buen predictor de la violencia institucional (Hill, Neumann & Rogers, 2004) y comunitaria (Monahan et al., 2001; Skeem & Mulvey, 2001; Belfrage, Fransson & Strand, 2000; Monahan et al., 2000; Douglas, Ogloff, Nicholls & Grant, 1999).

En diversas investigaciones de la última década el HCR-20 y el PCL:SV han demostrado una buena validez predictiva, en diferentes poblaciones (por ejemplo psiquiátrica forense, psiquiátrica civil o en delincuentes con trastorno mental) y diferentes contextos (por ejemplo institucional o comunitario) con diversas medidas de violencia (registros oficiales, autoinformes, informantes colaterales). La mayoría de estos estudios se han realizado en los Estados Unidos y Canadá y en los últimos años también en algunos países europeos, como Suecia, Reino Unido y Países Bajos.

Metodología

La muestra se componía de 114 pacientes ingresados en las unidades de crónicos y subagudos del "Complejo Asistencial de Salud Mental Benito Menni", un hospital psiquiátrico civil de la área metropolitana de Barcelona. L'HCR-20 y el PCL:SV fueron los instrumentos utilizados para la recogida de información de las variables predictoras. La variable criterio o resultado fue registrada prospectivamente por parte de un grupo entrenado de enfermeros y auxiliares de enfermería con un protocolo observacional de fácil uso, el Modified Overt Aggression Scale (Kay, Wolkenfeld & Murrill, 1988) que permite el registro del tipo y la gravedad del comportamiento violento.

Los análisis se encaminaron a explorar la validez tanto de las puntuaciones cuantitativas del HCR-

20 i del PCL:SV, com també de la valoració clínica del risc estructurada en tres nivells: baix, moderat i alt. Algunes de les dificultats metodològiques de treballs previs són superats en aquest estudi per l'ús d'un disseny prospectiu, una definició estandaritzada de violència i una mesura objectiva per al seu registre que distingeix entre incidents físics i amenaces verbals, ja que aquestes últimes freqüentment són subestimades en els registres (Owen, Tarantello, Jones & Tennant, 1998).

Resultats

Al llarg de l'any que va durar el seguiment del registre del comportament violent, un 40% dels subjectes va manifestar amenaces verbals, un 29% va cometre algun acte agressiu contra objectes, un 11,4% es va autoagredir i un 40% va ser violent envers altres persones. Mitjançant índexs de correlació, càlcul de riscos relatius, i anàlisis de regressió logística i corbes ROC va ser possible contrastar que l'HCR-20 i el PCL-SV són eines vàlides per a la predicció de la violència intrahospitalària a curt i mig termini. En els models de regressió de cada quadrimestre el percentatge de classificacions correctes va variar entre 74 i 77% al llarg de tot l'any, el que suggereix una capacitat de moderada a alta en la classificació de subjectes violents i no violents. Els índexs també mostren que una puntuació sobre la mitjana en les mesures de risc prediu l'ocurrència de violència al llarg de l'any, encara que la major precisió sembla obtenir-se a curt termini. Per exemple, una puntuació sobre la mitjana en l'HCR-20 va augmentar 3.7 vegades el risc de violència en el primer període, 2.5 en el segon i 3.5 en el tercer. Puntuacions sobre la mitjana en PCL:SV van augmentar 2.5 vegades el risc de violència en el primer quadrimestre però no van tenir un efecte significatiu sobre el risc de violència després d'aquest període. Tant la puntuació numèrica de l'HCR-20 com el judici clínic estructurat van demostrar una precisió predictiva alta i comparable a la obtinguda en altres estudis realitzats amb la versió original de l'instrument. En l'anàlisi de les subescales, particularment els ítems clínics van ser els millors predictors de la violència física envers persones i objectes, i van mantenir una relació amb la violència independent de la resta de les mesures, és a dir, una relació que va romandre significativa després de controlar estadísticament l'efecte de la resta de les subescales.

Pel que fa al PCL:SV es va arribar a una precisió predictiva moderada que va anar disminuint al llarg del seguiment. Els resultats demostren la

20 y del PCL:SV, como también de la valoración clínica del riesgo estructurada en tres niveles: bajo, moderado y alto. Algunas de las dificultades metodológicas de trabajos previos son superadas en este estudio por el uso de un diseño prospectivo, una definición estandarizada de violencia y una medida objetiva para su registro que distingue entre incidentes físicos y amenazas verbales, ya que estas últimas frecuentemente son subestimadas en los registros (Owen, Tarantello, Jones & Tennant, 1998).

Resultados

A lo largo del año que duró el seguimiento del registro del comportamiento violento, un 40% de los sujetos manifestó amenazas verbales, un 29% cometió algún acto agresivo contra objetos, un 11,4% se autoagredió y un 40% fue violento hacia otras personas. Mediante índices de correlación, cálculo de riesgos relativos y análisis de regresión logística y curvas ROC fue posible contrastar que el HCR-20 y el PCL-SV son herramientas válidas para la predicción de la violencia intrahospitalaria a corto y medio plazo. En los modelos de regresión de cada cuatrimestre el porcentaje de clasificaciones correctas varió entre 74 y 77% a lo largo de todo el año, lo que sugiere una capacidad entre moderada y alta en la clasificación de los sujetos violentos y no violentos. Los índices también muestran que una puntuación sobre la media en las medidas de riesgo predicen la presencia de violencia a lo largo del año, aunque la mayor precisión parece obtenerse a corto plazo. Por ejemplo, una puntuación sobre la media en el HCR-20 aumentó 3,7 veces el riesgo de violencia en el primer periodo, 2,5 en el segundo y 3,5 en el tercero. Puntuaciones sobre la media en PCL:SV aumentaron 2,5 veces el riesgo de violencia en el primer cuatrimestre pero no tuvieron un efecto significativo sobre el riesgo de violencia después de este periodo. Tanto la puntuación numérica del HCR-20 como el juicio clínico estructurado demostró una precisión predictiva alta y comparable a la obtenida en otros estudios realizados con la versión original del instrumento. En el análisis de las subescalas particularmente los ítems clínicos fueron los mejores predictores de la violencia física hacia personas y objetos y mantuvieron una relación con la violencia independiente del resto de medidas, es decir una relación que permaneció significativa después de controlar estadísticamente el efecto del resto de subescalas.

En lo referente al PCL:SV se llegó a una precisión predictiva moderada que fue disminuyendo a lo largo del seguimiento. Los resultados demuestran

superioritat de l'HCR-20 sobre el PCL:SV en l'avaluació del risc de violència en aquest context, on les puntuacions en psicopatia són baixes i les manifestacions agressives solen ser de poca gravetat, encara que bastant freqüents. A pesar de l'alta correlació entre HCR-20 i PCL:SV, la relació que l'HCR-20 va presentar amb la violència va ser independent de la variància compartida amb el PCL:SV ja que, encara que al controlar el PCL:SV les correlacions disminuïen, sempre es van mantenir significatives. Però en l'anàlisi inversa, o sigui al controlar l'HCR-20, el PCL:SV no va mantenir una correlació significativa amb la violència durant el seguiment.

Replicar l'estudi en altres contextos i poblacions, com per exemple presons o sales psiquiàtriques d'aguts, permetrà tenir un coneixement més complet de com funcionen els instruments per a la valoració del risc de violència en l'àmbit local la qual cosa representa un requisit fonamental per a la generalització dels resultats.

La utilització dels sistemes de control electrònic monitorat a la població penada a Catalunya

Autores: Núria Torres Rosell, Eulàlia Luque Reina, M. José Rodríguez Puerta, Carolina Villacampa Estiarte, Esther Moron Lerma

Objectius

La present recerca té per objecte l'estudi de la utilització dels sistemes de control electrònic monitorat a la població penada a Catalunya. L'interès en la realització d'aquest estudi deriva de la constatació, per una banda, de l'existència d'una àmplia oferta de sistemes tecnològics, en constant desenvolupament i millora, que permeten un seguiment i control dels individus en la comunitat, i per altra banda, de la progressiva incorporació d'aquestes tecnologies en la legislació penal i penitenciària.

En els darrers anys, l'aplicació de la monitoració electrònica a Catalunya s'ha centrat en l'àmbit penitenciari, i en concret, en allò previst en l'art. 86.4 del Reglament penitenciari (RP) que possibilita a l'intern classificat en tercer grau pernотar fora de l'establiment penitenciari quan, de forma voluntària, accepta el control de la seva presència mitjançant dispositius telemàtics proporcionats per l'Administració penitenciària. La

la superioridad del HCR-20 por encima del PCJ:SV en la evaluación del riesgo de violencia en este contexto, donde las puntuaciones en psicopatía son bajas y las manifestaciones agresivas suelen ser de poca gravedad, aunque bastante frecuentes. A pesar de la alta correlación entre HCR-20 y PCL:SV, la relación que el HCR-20 presentó con la violencia fue independiente de la varianza compartida con el PCL:SV, pese que al controlar el PCL:SV las correlaciones disminuían, siempre se mantuvieron significativas. Pero en el análisis inverso, es decir, al controlar el HCR-20, el PCL:SV no mantuvo una correlación significativa con la violencia durante el seguimiento.

Replicar el estudio en otros contextos y poblaciones, como por ejemplo prisiones o salas psiquiátricas de agudos, permitirá tener un conocimiento más completo de como funcionan los instrumentos para la valoración del riesgo de violencia en el ámbito local. Este es un requisito fundamental para la generalización de resultados.

La utilización de los sistemas de control electrónico monitorado en la población penada de Catalunya

Autoras. Núria Torres Rosell, Eulàlia Luque Reina, M. José Rodríguez Puerta, Carolina Villacampa Estiarte, Esther Moron Lerma

Objetivos

Esta investigación quiere estudiar la utilización que se ha hecho de los sistemas de control electrónico monitorado en la población penada en Catalunya. El interés por la realización de este estudio viene por la constatación que existe una amplia oferta de sistemas tecnológicos en constante desarrollo y mejora que permiten un seguimiento y control de los individuos en la comunidad, y por otro lado, la progresiva incorporación de estas tecnologías en la legislación penal y penitenciaria.

En los últimos años la aplicación de la monitorización electrónica en Catalunya se ha centrado en el ámbito penitenciario, y en concreto en lo previsto en el artículo 86.4 del Reglamento penitenciario (RP) que possibilita al interno clasificado en tercer grado pernотar fuera del establecimiento penitenciario cuando, de forma voluntaria, acepta el control de su presencia en un lugar determinado mediante dispositivos telemáticos

previsió del Reglament penitenciari ha permès a alguns interns que desenvolupaven activitats laborals, formatives, familiars, de tractament o d'altre tipus fora de l'establiment, no haver de sotmetre's a la regla general de pernoctació en aquest. La recerca parteix de la base que en l'actual context de presons sobrepoblades, de creixent volum de la població interna en centres penitenciaris i de cerca de mesures de major control del risc, l'anàlisi de l'ús que s'ha donat a aquest recurs legal i la valoració que de la seva utilització en fan els subjectes involucrats en la seva aplicació pot resultar cabdal per al disseny de noves polítiques penitenciàries.

L'objectiu general de la investigació és, doncs, l'anàlisi de l'aplicació a Catalunya dels sistemes de control electrònic monitorat en l'àmbit penitenciari a fi de determinar quina ha estat la seva utilització, la finalitat i els criteris per a la seva aplicació. A tal fi s'estudia la regulació de l'article 86.4 RP, el funcionament dels sistemes de control telemàtic, i les circumstàncies personals, penals i penitenciàries dels subjectes que han accedit al tercer grau penitenciari en les condicions previstes en l'art. 86.4 RP.

Metodologia

La recerca consta de dues fases amb les que es pretén obtenir un coneixement ampli de la utilització dels sistemes telemàtics per part de l'Administració penitenciària catalana.

En primer lloc, s'ha realitzat un estudi dels casos en què, durant el període comprès entre l'1 de gener de 2004 i el 31 de desembre de 2006, alguns interns dels centres penitenciaris catalans han complert la seva condemna en el règim previst en l'article 86.4 RP. Durant el trienni estudiat, hi ha hagut un total de 1.110 resolucions favorables emeses per l'Administració penitenciària que corresponen a 1.019 persones. Les resolucions favorables al compliment del tercer grau penitenciari segon les disposicions del 86.4RP corresponen a 377 controls telemàtics i a 733 resolucions que no apliquen aquest tipus de mesura. Per tant, el control telemàtic s'aplica a una tercera part dels interns que accedeixen a aquest règim.

Les dades analitzades provenen de dues bases de dades i han estat facilitades pel Servei de Medi Obert de la Secretaria de Serveis Penitenciaris, Rehabilitació i Justícia Juvenil del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Una d'aquestes bases és el SIPC (Sistema d'Informació Penitenciària de Catalunya) i l'altra és

proporcionados por la Administración penitenciaria. La previsión del Reglamento penitenciario ha permitido a algunos internos que realizan actividades laborales, formativas, familiares, de tratamiento o de otro tipo fuera del centro, no tener que someterse a la regla general de pernoctar en el centro penitenciario. La investigación parte de la base que en el actual contexto de prisiones superpobladas, de volumen creciente en cuanto a población interna en centros y de búsqueda de medidas de mayor control del riesgo, el análisis del uso que se ha dado a este recurso legal y la valoración que de su utilización hacen los sujetos involucrados puede resultar relevante para el diseño de nuevas políticas penitenciarias.

El objetivo general de la investigación es pues el análisis de la aplicación en Catalunya de los sistemas de control electrónico monitorado en el ámbito penitenciario con la finalidad de determinar cual ha sido su utilización, la finalidad y los criterios para su aplicación. Con este fin se estudia la regulación del artículo 86.4 RP, el funcionamiento de los sistemas de control telemático, y las circunstancias personales, penales y penitenciarias de los sujetos que han accedido al tercer grado penitenciario en las condiciones previstas en el artículo 86.4 del RP.

Metodología

La investigación consta de dos fases en las que se pretende obtener un conocimiento amplio de la utilización de los sistemas telemáticos por parte de la Administración penitenciaria catalana.

En primer lugar se ha realizado un estudio de los casos en que, durante el período comprendido entre el 1 de enero de 2004 y el 31 de diciembre de 2006, algunos internos de los Centros penitenciaris catalanes han cumplido su condena en el régimen previsto en el artículo 86.4 RP. Durante el trienio estudiado se han producido 1.110 resoluciones favorables emitidas por la Administración penitenciaria que corresponden a 1.019 personas. Las resoluciones favorables al cumplimiento del tercer grado penitenciario según las disposiciones del 86.4 RP corresponden a 377 controles telemáticos y a 733 resoluciones que no aplican este tipo de medida. Por tanto, el control telemático se aplica a una tercera parte de los internos que acceden a este régimen.

Los datos analizados provienen de dos bases y han sido facilitados por el Servicio de Medio Abierto de la Secretaria de Servicios Penitenciaris, Rehabilitación y Justicia Juvenil del Departamento de Justicia de la Generalitat de Catalunya. Una

pròpia del Servei de Medi Obert i conté informació exclusiva dels interns en art. 86.4.

En la segona part de la recerca s'han analitzat les opinions i percepcions que genera l'aplicació dels sistemes de control electrònic monitorat. La recerca incorpora els resultats dels qüestionaris realitzats a penats que han experimentat la utilització d'aquests sistemes i als tècnics encarregats de la seva implantació i seguiment. Les opinions d'aquestes persones han de contribuir a una visió més acurada de les possibilitats d'aplicació d'aquests sistemes, així com d'aquells aspectes que caldria millorar. El nombre de qüestionaris completats i retornats a les autores de la recerca ha estat de 86 penats i 34 tècnics.

Resultats

La modalitat de compliment del tercer grau penitenciari prevista en l'article 86.4 RP ha estat aplicada, en el període de tres anys que va de l'1 de gener de 2004 a 31 de desembre de 2006, a un total de 1.019 interns dels centres penitenciaris catalans. Només una tercera part d'aquests interns van estar sotmesos a sistemes de control electrònic monitorat.

En termes generals es detecta una proporció elevada de dones i de nacionals espanyols entre els penats que accedeixen al 86.4RP. En canvi no sembla que ni l'estat civil del penat, ni el delictes pel que van ser condemnats, ni la durada de la condemna siguin decisius en l'aplicació d'aquest règim.

Pel que fa, en concret, a l'aplicació dels sistemes de control electrònic, aquesta modalitat és més freqüent entre penats més joves, i entre penats que compten amb més condemes anteriors. La durada del compliment amb control electrònic és també més llarga que la del compliment en la modalitat del 86.4RP sense aquest control. Pel que fa al motiu per a la seva concessió, destaca que, tot i que la major part dels interns que accedeixen al 86.4RP ho fan per raons laborals, existeix una elevada quantitat de penats a qui es concedeix el control telemàtic per necessitats familiars.

Els qüestionaris ens han permès entendre també que tant l'Administració penitenciària com els propis penats perceben l'aplicació de la monitoració electrònica com un benefici o com una recompensa per la concurrència d'unes circumstàncies positives. La pràctica totalitat de penats enquestats es mostren partidaris d'a-

de estas bases es el SIPC (Sistema de Información Penitenciaria de Catalunya) y la otra es propia del Servicio de Medio Abierto y contiene información exclusiva de los internos en artículo 86.4.

En la segunda parte de la investigación se han analizado las opiniones y percepciones que genera la aplicación de los sistemas de control electrónico monitorado. La investigación incorpora los resultados de los cuestionarios realizados a penados que han experimentado la utilización de estos sistemas y a los técnicos encargados de su implementación y seguimiento. Las opiniones de estas personas han de contribuir a una visión más específica de las posibilidades aplicativas de estos sistemas, así como de aquellos aspectos que convendría mejorar para garantizar una correcta aplicación. El número de cuestionarios completados y devueltos a las autoras de la investigación ha sido de 86 penados y 34 técnicos.

Resultados

La modalidad de cumplimiento del tercer grado penitenciario previsto en el artículo 86.4 ha sido aplicada a un total de 1.019 internos de los centros penitenciarios catalanes en el período que va del 1 de enero de 2004 a 31 de diciembre de 2006. De todos estos solo una tercera parte ha participado en el programa de control electrónico monitorado. En el análisis general se detecta una proporción más elevada de mujeres y de españoles entre los penados que acceden al 86.4 RP. En cambio, ni el estado civil del penado ni el delito principal por el que fueron condenados, ni la duración de la condena parecen variables decisivas para determinar la aplicación o no de este régimen.

Por lo que se refiere en concreto a la aplicación de los sistemas de control electrónico, es más frecuente su uso entre los penados más jóvenes y los que cuentan con más condenas anteriores. La duración del cumplimiento con control electrónico es también más larga que la del cumplimiento en la modalidad del 86.4RP sin este control. Respecto al motivo por el que se concede, destaca que la mayor parte de los internos que acceden al 86.4RP lo hacen por razones laborales. También se observa que una proporción elevada se les concede el control telemático por necesidades familiares.

Los cuestionarios nos han permitido observar que tanto la Administración penitenciaria como los propios penados perciben la aplicación de la monitorización electrónica como un beneficio o como una recompensa por la concurrència de unas circunstancias positivas. La práctica totalidad de los penados encuestados se muestran partidarios de este régimen y de no tener que volver al centro

quest règim i de no haver de retornar al centre penitenciari per a pernoctar-hi. També entre els tècnics la valoració és molt positiva destacant el fet que aquest sistema contribueix a permetre el contacte amb la família (42,0%), la creació d'un ritme horari (14,5% dels tècnics) o una major autonomia (4,3%). Tanmateix, s'assenyalen també alguns inconvenients, entre els quals destaca, per sobre de tots, l'existència de problemes tècnics, que caldria en tot cas corregir i millorar.

penitenciario para pernoctar. También entre los técnicos la valoración es muy positiva destacando el hecho que este sistema contribuye a permitir el contacto con la familia (42,0%), la creación de un ritmo horario (14,5% de los técnicos) o mayor autonomía (4,3%). Al mismo tiempo se señalan algunos inconvenientes entre los cuales destaca, por encima de todos, la existencia de problemas técnicos en el uso cotidiano del control electrónico que convendría corregir y mejorar en el futuro.

Butlletins. Invesbreu publicats

- 1 *Immigrants i criminalitat a Europa. Els exemples d'Alemanya i Espanya.* Gener 1995
- 2 *La preso pública de Barcelona durant l'etapa isabelina / La casa de correcció de Barcelona (1836-1856).* Gener 1998.
- 3 *El cost de la justícia penal. Privació de llibertat i alternatives.* Febrer 1998.
- 4 *El nen abusat sexualment com a testimoni / Els delictes contra la llibertat sexual relacionats amb menors.* Març 1998.
- 5 *Intel·ligència i personalitat en el procés rehabilitador del delinqüent.* Maig 1998.
- 6 *Salut i presó.* Octubre 1998.
- 7 *La premsa envers la violència juvenil i la presó.* Novembre 1998.
- 8 *El tractament dels agressors sexuals.* Febrer 1999.
- 9 *La victimització a Catalunya l'any 1996.* Abril 1999.
- 10 *Programes aplicats de psicologia comunitària amb personal penitenciari.* Juny 1999.
- 11 *Justícia juvenil: inserció laboral i mesures en medi obert.* Octubre 1999.
- 12 *Reincidència i delinqüència juvenil.* Novembre 1999.
- 13 *Violència domèstica.* Desembre 1999.
- 14 *L'estat de l'adopció a Catalunya (1998-1999).*
- 15 *Maltractaments infantils a Catalunya.* Juny 2000
- 16 *Presó i dones. La incidència dels programes motivacionals en la conducta social. Un estudi evolutiu (1988-2000) a la presó de dones de Barcelona.* Setembre 2000
- 17 *Avaluació d'un programa de tractament per a joves violents.* Novembre 2000
- 18 *Avaluació de l'efectivitat dels programes de tractament amb delinqüents a Europa.* Gener 2001
- 19 *La victimització a Catalunya l'any 1999.* Maig 2001
- 20 *L'arrest de cap de setmana a Catalunya (1996-2000)*
- 21 *Addictes a les drogues i reincidència en el delicte*
- 22 *Maltractaments físics greus a nadons i menors de quatre anys ingressats en centres d'acolliment*
- 23 *Intervenció institucional. Elements per a l'anàlisi en menors infractors o en risc*
- 24 *Els menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA)*
- 25 *La medicació penal*
- 26 *La reincidència*
- 27 *Família i conducta antisocial*
- 28 *Presentació de dues recerques de l'àmbit penitenciari*
- 29 *Intervenció en centres de justícia juvenil*
- 30 *La Classificació inicial en règim obert dels condemnats a presó*
- 31 *La reincidència en les penes alternatives a la presó a Catalunya*
- 32 *L'assistència religiosa i la llibertat de culte a les presons de Catalunya*
- 33 *Bullying - Violència de gènere Elements per a l'anàlisi*
- 34 *Violència dels joves a la família*
- 35 *Infractors i conducta violenta*
- 36 *Drogues i tractament penitenciari*
- 37 *Perfil professional del jutge de primera instància i instrucció de Catalunya*
- 38 *Violència de gènere i justícia*
- 39 *Delictes sexuals i reincidència*
- 40 *Intervenció amb infractors juvenils*
- 41 *Mediació i resolució de conflictes en entorns penitenciaris*
- 42 *Perfil professional del Secretari Judicial de Catalunya*

Edició i producció: **Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada**
Ausiàs March, 40
Tel. 93 207 31 14
Fax 93 207 67 47
cejfe.dj@gencat.net

Tiratge: 2.000 exemplars

ISSN: 1138-5014
Dip. legal: B-1482-1998